

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕКЛАДУ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ТЄЛЄЖКІНА О. О.

Національний фармацевтичний університет

На сучасному етапі розвитку різних сфер науки і виробництва для становлення висококваліфікованого фахівця важливим є володіння ним науковою термінологією певної галузі.

Саме з метою формування термінологічної бази майбутніх фахівців на заняттях з української мови доцільно відводити час для роботи над перекладами текстів наукового стилю відповідного тематичного наповнення (з урахуванням специфіки обраної студентами спеціальності). Виконання таких вправ допоможе студентам сформувати певний запас термінологічної лексики, причому не шляхом калькування готових лексичних форм, а вдумливо, свідомо, використовуючи методи зіставлення, підбору, аналізу мовних явищ російської та української мов.

Переклад являє собою доволі складний процес мовленнєвомисленневої діяльності, яка передбачає наявність певних знань і вмінь.

Навчання перекладу багато в чому визначається мовою підготовкою студентів.

Результати вивчення будь-якої навчальної дисципліни залежать не лише від правильного вибору мети і змісту навчання але й від того, як ця дисципліна вивчається, від методики навчання.

Особливості організації занять, спрямованих на вироблення навичок перекладу зумовлюються прийняттям деяких *вихідних положень*.

1. Переклад розглядається як складний і багатогранний вид розумової діяльності.

2. Як будь-яка діяльність переклад вимагає для своєї реалізації певних знань, умінь і навичок, які повинні набуватися у процесі навчання.

3. Завдання навчання перекладу полягає не у засвоенні якихось норм, правил чи рецептів, які можна було б автоматично застосовувати в усіх випадках, а в оволодінні принципами, методами і прийомами перекладу й у вмінні їх вибирати і застосовувати у кожному конкретному випадку.

4. Об'єктом перекладацької діяльності є інформація, що міститься у вихідному тексті. Зміст тексту є семантично і формально завершеним цілим, окрім частини якого взаємопов'язані, але неоднаково значимі для комунікації. Співвідношення цілого і його частин по-різному виділяється у процесі перекладу.

5. Мовні одиниці, які складають текст, не виступають самостійними об'єктами перекладу. Але через них формується зміст тексту, і наявність у тексті певних мовних засобів має семантичну значимість і може визначати характер перекладацьких завдань і створювати особливі труднощі для перекладу. Таким чином, існує проблема передачі значення мовних одиниць при перекладі частини глобального змісту тексту.

6. Таке співвідношення визначає і характер навчальних матеріалів, використовуваних у навчанні для перекладу. Передусім це тексти різного типу. Разом із тим з навчальною метою використовуються й окрім частини тексту, й окрім висловлювання, які дозволяють виділити типові перекладацькі труднощі і завдання у мінімально необхідному контексті.

7. Характер міжмовних комунікацій визначає кількість варіантів перекладу одних і тих самих відрізків оригіналу. У зв'язку з цим у процесі навчання перед студентами не ставиться завдання створити єдино правильний (чи оптимальний) переклад пропонованого тексту. Водночас процес навчання містить критичну оцінку навчальних перекладів і відхилення не-

прийнятних варіантів. Викладач повинен переконливо продемонструвати несприйнятливість, спираючись на зіставно-семантичний, контекстологічний та стилістичний аналіз текстів оригіналу і перекладів. Такий аналіз передбачає знання студентом необхідних термінів і понять Ці знання студент одержує при вивченні відповідних теоретичних дисциплін, а виявлені прогалини заповнюються коментарями викладача на заняттях при виконанні перекладу.

Вирішальну роль у техніці перекладу відіграє володіння спеціальними уміннями. Основні перекладацькі уміння зводяться воєдино в уміння аналізувати текст оригіналу, виявляти стандартні і нестандартні перекладацькі проблеми і вибирати способи їх вирішення, найбільш відповідні кожному конкретному акту перекладу. Із цим пов'язано й уміння редактувати свої і чужі переклади, виявляти і виправляти семантичні і стилістичні помилки, переконливо критикувати й оцінювати пропоновані варіанти.

Власне перекладацькі уміння реалізуються на основі усього комплексу мовленнєвих умінь, які складають володіння мовами, що беруть участь у процесі перекладу.

Викладач повинен бути готовим дати необхідні пояснення, нагадати значення потрібних термінів чи стисло пояснити їх.

Взаєморозуміння викладача і студентів при використанні спеціальної термінології дає можливість здійснити один із найважливіших принципів навчання перекладу — доказовість, переконливість навчання. Для успішної підготовки майбутніх спеціалістів дуже важливо, щоб вони розуміли правильність і доцільність критичних зауважень, рекомендацій і варіантів, пропонованих викладачем. Мало користі, якщо викладач просто говорить студенту, що його переклад неправильний, що даний відрізок тексту потрібно перекласти по-іншому. Студент може слухняно записати продиктований йому “правильний” варіант перекладу, але від цього його уміння перекладати навряд чи покращиться. Викладач повинен показати студентові,

у чому полягає помилковість його варіанта, продемонструвати відхилення перекладу від оригіналу, вказати, який елемент оригіналу втрачено чи спотворено, виявити причину неправильного рішення, підвести студента до більш близького варіанта перекладу. У цьому випадку покращена редакція перекладу буде результатом розумової роботи самого студента, і він погодиться із новим варіантом, тому що буде переконаний у його доцільності, а не через те, що цього вимагає викладач.

На кожному занятті студенти працюють із якимось конкретним навчальним матеріалом, перекладають якийсь текст чи відрізок тексту, вибираючи певні варіанти перекладу. Але для викладача переклад цього тексту – не самоціль, а спосіб розвитку у студентів уміння перекладати будь-який текст, допомогти їм оволодіти загальними принципами і методами перекладу. Ефективність заняття визначається не об'ємом перекладеного матеріалу, а кількістю типових перекладацьких проблем, які були вирішенні і виявлені у процесі роботи над цим матеріалом.

Викладач повинен постійно нагадувати студентам деякі загальні правила, які лежать в основі перекладацького підходу до аналізу оригіналу і створення тексту перекладу, тобто правила, які не можна просто завчити, але які завжди повинні враховуватися і виконуватися у процесі перекладу. Такими *правилами*, зокрема, є:

1. Необхідно повністю розібратися у змісті оригіналу.
2. Виявляючи значення мовних одиниць у тексті, завжди потрібно враховувати два головних джерела інформації. Власне (системне) значення одиниці і контекст її вживання (лінгвістичний і ситуативний). Правильна інтерпретація слова у тексті базується на взаємодії значення слова і контексту.
3. Не допускати фраз, які не мають смислу чи таких, що суперечать смислу усього тексту. Смислова цілісність (когерентність) — найважливіша властивість будь-якого “нормального” тексту.

При доборі навчальних матеріалів (цілих текстів, відрізків чи окремих висловлень) необхідно переконатися, що це — саме той матеріал, на якому потрібно і можна вчити перекладу на цьому етапі. ***Навчальний матеріал повинен відповідати таким вимогам:***

1. Він повинен бути цікавим для перекладу, містити певні типові перекладацькі проблеми, давати основу для розвитку перекладацьких умінь і навичок. Бажано, щоб у ньому домінували ті проблеми, на яких викладач хотів би зосередити увагу студентів.
2. Характер текстів повинен відповідати етапу навчання.
3. Використовувані матеріали повинні оцінюватися за ступенем складності. Складність тексту для перекладу може бути пов'язана з його тематичною складністю, складністю мови чи характеру викладу.
4. Навчальні матеріали повинні бути цікавими і мати пізнавальну цінність.

Уміння і навички перекладу виробляються у процесі роботи над спеціально підібраним навчальним матеріалом: перекладацькими вправами і навчальними текстами.

Матеріал опрацьовується відповідно до етапу навчання, до рівня набутих знань і вироблених умінь студентів.

На нашу думку, навчання перекладу доцільно проводити за такими етапами.

I етап. Коментований переклад окремих сполучень і речень

1. Прочитання об'єкта перекладу мовою оригіналу (мовчки); його осмислення.
2. Колективне (усне) відпрацювання оптимального варіанта (варіантів) перекладу.
3. Запис у зошиті прийнятних варіантів перекладу.

II етап. Коментований переклад зв'язного тексту

1. Прочитання тексту мовою оригіналу (мовчки); його осмислення.

2. Формулювання основної думки тексту мовою перекладу (усно).
3. Запис у зошити мовою оригіналу сполучень, які викликають труднощі при перекладі (під керівництвом викладача).
4. Колективне відпрацювання оптимального варіанта перекладу і його запис у зошити.

5. Прочитання мовою оригіналу кожного окремого речення як складової тексту, колективне відпрацювання варіантів перекладу і запис у зошити цих варіантів.

ІІІ етап. Самостійний переклад зв'язного тексту

1. Прочитання тексту мовою оригіналу (мовчки); його осмислення.
2. Формулювання основної думки тексту мовою перекладу (усно).
3. Визначення слів і сполучень, складних для перекладу (кожен студент виконує це завдання самостійно).
4. Запис у зошити проблемної одиниці мовою оригіналу і її переклад (самостійно) (при перекладі можливий коментар викладача).
5. Перевірка перекладу виокремлених одиниць.
6. Самостійний переклад тексту (письмово).
7. Перевірка виконаного перекладу: прочитання варіанта перекладу, його обговорення, коментування, при потребі – виправлення помилок.

Такий підхід до організації навчання перекладу на заняттях з української мови є лише одним із варіантів на шляху удосконалення навичок і вмінь студентів перекладати спеціальні тексти.

Принципи і прийоми організації перекладацької роботи залежать від рівня знань студентів, наповненості і сформованості їхньої теоретичної бази, можливостей вияву на занятті їхніх умінь і навичок.